

s1.9.2011

Dnro 1658/4/10

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

KOTIETSINNÄSTÄ ILMOITTAMINEN

1

KANTELU

Arvostelite kantelussanne Lapin poliisilaitoksen menettelyä kotietsinnässä. Olitte tyytymätön siihen, ettei Teille ollut varattu tilaisuutta olla läsnä kotonanne toimitetussa kotietsinnässä. Lisäksi poliisi ei ilmoittanut kotietsinnästä Teille viipymättä, vaan saitte tietää asiasta ohikulkijoilta ja ottamalla itse yhteyttä poliisiin.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

Lapin poliisilaitoksella oli tutkittavana 8.4.2010 tehty karhun salakaato eli metsästysrikos. Rikoksen kohteena ollut karhu oli kuljetettu pois moottorikelkalla ja reellä. Tapahtumapaikalta pois johtavia jälkiä seurattiin aamulla 10.4.2010 ja ensimmäinen kotietsintä tehtiin A:n taloon. Sen jälkeen tehtiin yhtä aikaa kotietsintöjä useisiin eri kohteisiin. Yksi näistä paikoista oli Teidän talonne, jonka pihapiiriin johti seurattu moottorikelkan jälki. Siellä toimitettiin kotietsintä klo 12.35 alkaen. Ketään ei ollut paikalla ja partio tarkasti silmämääräisesti ulkorakennukset ja pannuhuoneen. Kun kävi ilmeiseksi, ettei tarkempaa kotietsintää ole tarvetta tehdä, ei asuinrakennukseen menty sisälle.

Kerrotte saaneenne tiedon kotietsinnästä ensin ohikulkijoilta ja vasta kolmen vuorokauden kuluttua viranomaisilta, kun itse soititte poliisille. Selvityksen mukaan olette keskustellut tuolloin etsinnämääränne komisarion kanssa. Hän oli antanut jutun tutkijalle ylikonstaapelille tehtäväksi toimittaa Teille viipymättä kirjallinen tieto kotietsinnästä.

Ylikonstaapeli kertoo soittaneensa Teille seuraavana päivänä kertoen, että kotietsintä oli tehty komisarion määräyksestä ja että asia koski metsästysrikosta. Lisäksi ylikonstaapeli oli ilmoittanut mahdollisuudesta saada kopio kotietsintäpöytäkirjasta. Olette saaneet kopion pöytäkirjasta 23.4.2010.

3.2

Kannanotot

Asiassa on kysymys poliisin menettelystä kotietsinnässä ja nimenomaan läsnäolomahdollisuudesta kotietsinnässä sekä kotietsinnästä jälkikäteen ilmoittamisesta. Näistä säädetään pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n 2 momentissa seuraavaa.

Sille, jonka luona kotietsintä pidetään, tai hänen poissa ollessaan jollekin hänen talonväkeensä kuuluvalle paikalla olevalle on annettava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja, jollei se viivytä toimitusta. Jollei kukaan mainituista eikä heidän kutsumansa todistaja ole ollut toimituksessa läsnä, on etsinnästä viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona se on toimitettu.

3.2.1

Läsnäolo-oikeus

Pakkokeinolain ja sitä edeltäneen takavarikkolain esitöissä ei ole tarkemmin otettu kantaa siihen, miten pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n 2 momenttia olisi tulkittava. Eduskunnan lakivaliokunta totesi pakkokeinolakia säädettyäessä (LaVM 9/1986 vp), että voimassa olevan lain mukaan asianomaisella on sekä oikeus olla saapuvilla kotietsinnässä että kutsua todistaja ja että lakia ei tältä osin ollut tarkoitus muuttaa.

Oikeuskirjallisuudessa on todettu seuraavaa. "Paikan haltijalle tai hänen kotiväkeensä kuuluvalle on aina annettava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla. Tämä tarkoittaa sitä, että hänet on kutsuttava paikalle, jos hänen saapumisensa ei aiheuta viivytystä. Paikan haltijalla on ehdoton oikeus kutsua oma todistajansa, jollei se viivytä toimitusta" (Helminen ym./Esitutkinta ja pakkokeinot s. 669).

Lain esitöissä ei ole kuvattu sisällöllisesti sitä, mitä tällä pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n 2 momentin viivytys-termillä lähemmin tarkoitetaan. Sanamuotonsa mukaan viivytys viittaa mielestäni selvimmin senkaltaiseen tilanteeseen, jossa esitutkintaviranomaisen toimenpiteitä jouduttaisiin lykkäämään henkilön tai todistajan tavoittamiseksi ja/tai hänen paikalle saapumisensa odottamiseksi. Vähäinen viivytys ei ole peruste olla varaamatta tilaisuutta olla läsnä, jolleivät rikostutkinnalliset syyt vaadi välitöntä etsintää.

Kyseistä esitutkintaa ja etsintäoperaatiota johti poliisi. Saadun selvityksen mukaan poliisilla ei kotietsintää tehtäessä ollut tiedossa, kukatalossa asui. Poliisilla oli se käsitys, että talo oli A:n perikunnan. Epäselvää on, tiesikö yliluutnantti jo kotietsintää toimittaessaan, että Te omistitte ko. talon.

Joka tapauksessa tilanne näyttää selvityksien mukaan myös olleen sellainen, että kotietsintä oli toimitettava viipymättä. Kun vielä otetaan huomioon, että kysymys näyttää olleen vain piharakennusten silmämääräisestä tarkastamisesta, en katso että menettely antaa aiheutta arvostella poliisia. Asiassa on lain antaman harkintavallan puitteissa voitu päätyä siihen, että läsnäolomahdollisuuden selvittely ja tilaisuuden varaaminen läsnäoloon olisi noissa olosuhteissa viivyttänyt toimitusta pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla.

3.2.2

Kotietsinnästä ilmoittaminen

Kun etsintäkohteessa ei ollut ketään paikalla, oli kotietsinnästä tullut viipymättä ilmoittaa sille, jonka luona se oli toimitettu.

Olette oikeassa siinä, että on nimenomaan viranomaisen vastuulla ilmoittaa kotietsinnästä. On kuitenkin jälkikäteen mahdotonta arvioida, kuinka kauan ilmoittaminen olisi kestänyt, jos Te ette olisi ollut asiassa aktiivinen. Tässä tapauksessa olette saaneet tiedon kotietsinnästä poliisilta omankin ker-

tomanne mukaan kolmen vuorokauden kuluttua. Arvioitavaksi jää, oliko tieto kotietsinnästä tällöin saatu viipymättä.

Laissa ei ole asetettu ehdottomia aikarajoja ilmoittamiselle. Ilmaisua "viipymättä" ei mielestäni voida tulkita, että poliisin tulisi aina ilmoittaa kotietsinnästä saman vuorokauden aikana. Laki jättää tulkinanvaraa ja asiaa on arvioitava myös kunkin yksittäistapauksen erityispiirteiden pohjalta.

Tässä tapauksessa minulla ei ole aihetta epäillä jutun tutkijan ilmoitusta siitä, että tutkinnan alkuvaihe oli kiireinen ja hän joutui priorisoimaan tehtäviään. Huomattava myös on, että kotietsinnässä ei takavarikoitu mitään ja kysymys oli käytännössä ulkorakennusten pintapuolisesta läpikäynnistä.

Katsonkin, että tässä tapauksessa kotietsinnästä ilmoittaminen ei ole viipynyt moitittavan kauan. Olette sittemmin myös saanut kotietsintäpöytäkirjan. Totean myös, että todistuksen antamiseen kotietsinnästä - käytännössä yleensä pöytäkirja - on pakkokeinolain 5 luvun 7 §:n mukaan velvollisuus vain pyynnöstä. Tämä todistuksen antaminen eroaa siten kotietsinnästä ilmoittamisesta, joka on edellä todetusti tehtävä aina viran puolesta eikä siis edellytä pyyntöä.

Vaikka etsinnästä ilmoittamisessa ei ole tullut ilmi lainvastaista menettelyä, totean että kotietsinnästä olisi voitu ilmoittaa myös jättämällä sitä koskeva ilmoitus yhteystietoineen etsintäkohteeseen. Näin käsitykseni mukaan jonkin verran menetelläänkin, jos kotietsinnässä ei ole ketään paikalla. Näin tieto etsinnästä ja siitä, keneltä asiasta saa lisätietoja, menee yleensä varsin nopeasti perille. Selvityksistä ei käy ilmi, miksi tässä tapauksessa ei ole menetelty näin. Kiinnitänkin vastaisen varalle poliisilaitoksen huomiota tähän menettelytapaan. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä vastauksestani tiedoksi Lapin poliisilaitokselle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta.

Lopuksi totean vielä tiedoksenne, että pakkokeinolain 1.8.2011 voimaantulleen muutoksen (871/2011) myötä sillä, jonka luona kotietsintä on toimitettu, on mahdollisuus saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi, oliko kotietsinnälle edellytyksiä ja onko sen toimittamisessa menetelty pakkokeinolain (5 luvun 4 ja 5 §:n) mukaisesti. Myös Teidän kantelussanne esitetyn kaltaisia kysymyksiä kotietsinnästä on siis nykyään mahdollista kantelun sijaan saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Laki koskee vain kotietsintöjä, jotka on toimitettu lainmuutoksen tultua voimaan ja asia on saatettava tuomioistuimen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa siitä, kun vaatimuksen esittäjä sai kotietsinnästä tiedon.